

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

P R O G R A M A
PENTRU EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT
ÎNVĂȚĂTORI

DISCIPLINA DE EXAMEN:
TERAPIA EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ
ȘI INTEGRATĂ
(PSIHOPEDAGOGIE SPECIALĂ PENTRU ÎNVĂȚĂTORI)

A. PREZENTARE. COMPETENȚE GENERALE

Prezenta programă se adresează cadrelor didactice care doresc să participe la examenul pentru definitivare în învățământul preuniversitar, la disciplina **Terapia Educațională Complexă și Integrată**.

Programa de examen este elaborată în acord cu legislația în vigoare, iar concepția, principiile și criteriile care stau la baza selecției prezentei tematici sunt următoarele:

- a) statutul și competențele aferente carierei didactice;
- b) eficacitatea practică și socială a conținuturilor pentru registrul activităților educațional-terapeutice desfășurate de cadrul didactic în unitățile școlare din învățământul preuniversitar special, asociată cu interesele de bază, nevoile și particularitățile psihoindividuale ale elevilor;
- c) raportarea la dificultățile majore pedagogice, psihopedagogice, psihosociale întâmpinate de cadrele didactice în practica școlară, la nevoia de consolidare și diversificare a competențelor dobândite în cadrul procesului de formare și dezvoltare profesională;
- d) dezvoltarea și inovarea metodologică, prin reflecție asupra teoriei și practicii educaționale, la nivel național și internațional.

COMPETENȚE GENERALE

- Cunoașterea, înțelegerea și utilizarea operațională adecvată a conceptelor psihopedagogice;
- Cunoașterea conținuturilor științifice fundamentale în psihopedagogia specială;
- Cunoașterea specificului învățării, compensării/recuperării și integrării copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES);
- Monitorizarea dezvoltării psihointellectuale, socio-afective și comportamentale a elevilor cu CES.
- Proiectarea și realizarea activităților de Terapie Educațională Complexă și Integrată în funcție de particularitățile biopsihosociale ale copiilor/elevilor cu CES;
- Dezvoltarea competențelor metodice și metodologice ale cadrelor didactice din învățământul special.
- Aplicarea principiilor didacticii generale și specifice.
- Cunoașterea documentelor școlare specifice și a legislației în vigoare.

B. TEMATICA DE SPECIALITATE. COMPETENȚE SPECIFICE

Terapia Educațională Complexă și Integrată este o ramură a psihopedagogiei speciale care abordează complex și integrativ programele educațional terapeutice pentru valorificarea resurselor de învățare prin: stimulare cognitivă, ludoterapie, terapie educațională, activități de socializare și formarea autonomiei personale a copilului/elevului oferind o largă deschidere spre normalizarea condițiilor de viață.

COMPETENȚE SPECIFICE

Competențele și conținuturile din programă vizează:

- Proiectarea, organizarea și evaluarea activităților terapeutic-recuperatorii adaptate particularităților psihoindividuale ale elevilor.
- Proiectarea și realizarea evaluării progresului elevilor în activitățile de Terapie Educațională Complexă și Integrată.
- Utilizarea în procesul terapeutic-recuperator a rezultatelor evaluărilor psihopedagogice și curriculare ale copiilor/elevilor cu CES, precum și în diferite situații de învățare și de viață.
- Selectarea și diferențierea conținuturilor, metodelor, procedeelelor și mijloacelor didactice în vederea derulării unui proces terapeutic recuperator de calitate.
- Implementarea strategiilor privind integrarea educațională și inserția socială a elevilor cu CES.
- Utilizarea adecvată a strategiilor didactice, terapeutic-recuperatorii și compensatorii în toate tipurile de activități desfășurate cu copii/elevi cu CES.
- Crearea unui climat educativ interactiv, de cooperare, stimulativ, care să dezvolte participarea activă, independența, schimbările pozitive de comportament și autonomia copiilor/elevilor cu CES.

TEMATICA DE SPECIALITATE – TERAPIA EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ

I. TERAPIA EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ – RAMURĂ A PSIHOPEDAGOGIEI SPECIALE

1. Obiectul și locul psihopedagogiei speciale în ansamblul științelor psihopedagogice – relațiile sale interdisciplinare.
2. Cadrul conceptual și terminologia specifică psihopedagogiei speciale.

3. Terapia educațională. Caracterul complex și integraționist al acesteia.
4. Valențele educaționale ale terapiilor.
5. Tipuri/module de activități educațional-terapeutice. Competențe specifice fiecărui tip de activitate.

II. ETIOLOGIA SI CLASIFICAREA DIFERITELOR TIPURI DE DIZABILITĂȚI

1. Cauzele diferitelor tipuri de dizabilități.
2. Clasificarea dizabilitatilor.
3. Frecventa diferitelor tipuri de dizabilitati.

III. FACTORII ȘI ETAPELE DEZVOLTĂRII COPILULUI/TÂNĂRULUI CU DIZABILITĂȚI

1. Factorii care condiționează dezvoltarea copilului/tânărului. Relația dintre factorii ereditari, factorii de mediu și factorii educaționali. Raportul specific dintre aceștia în cazul copiilor/tinerilor cu dizabilități.
2. Etapele dezvoltării ontogenetice și relevanta lor în cazul copiilor cu dizabilitati.

IV. PARTICULARITĂȚILE DEZVOLTĂRII PSIHOFIZICE ȘI SOCIALE ALE COPIILOR/ELEVILOR CU DIZABILITĂȚI.

1. Trăsături de specificitate ale evoluției psihofizice a copiilor/elevilor cu dizabilități.
2. Individualizarea comunicării pe tipuri de dizabilitati.
3. Structura și formele de manifestare a personalității copilului/elevului cu dizabilități.
4. Specificul vieții sociale a copiilor/elevilor cu diferite tipuri de dizabilități. Consecințe ale manifestării deficienței în procesul de dezvoltare, adaptare, integrare socială a acestora.

VI. INTEGRAREA COPIILOR/TINERILOR CU CES ÎN ȘCOALA DE MASĂ

1. Obiectul de studiu al psihopedagogiei integrării.
2. Delimitari conceptuale din literatura de specialitate (integrare, incluziune, diferențiere, școala incluzivă, etc.).
3. Modele și forme de integrare școlară a copiilor cu CES.
4. Școala incluzivă – caracteristici și obiective.
5. Avantaje și limitele integrării școlare.

VII. MODALITĂȚI ȘI TEHNICI ALE ACTIVITĂȚILOR EDUCAȚIONAL-TERAPEUTICE

1. Stimulare cognitivă

- a) Rolul activităților cognitive în educația specială a copiilor/elevilor cu CES.
- b) Conținutul activităților cognitive:
 - Activități de organizare, consolidare, sistematizare, completare a faptelor informațiilor, abilităților și deprinderilor;
 - Cunoașterea senzorială (cutanată, vizuală, gustativă, olfactivă, auditivă);
 - Cunoașterea perceptivă (coordonare vizuo-motorie, percepția formă-fond, constanța percepției, poziția în spațiu, relațiile spațiale);
 - Formarea și dezvoltarea conceptelor fundamentale de natură logico-matematică: sortarea, gruparea, asocierea, corespondența unu la unu, ordinea numerică, ș.a.;
 - Formarea și dezvoltarea proceselor și activităților psihice prin exerciții senzorio - motorii și perceptive.
- c) Structura generală a exercițiilor și activităților cognitive.
- d) Importanța activităților cognitive în procesul de terapie educațională complexă și integrată. Elementele diferențiatorie față de activitatea de predare.

2. Ludoterapia

- a) Jocul ca proces de învățare și terapie recuperatorie
- b) Ludoterapia în cadrul acțiunii de terapie complexă recuperatorie integrată
- c) Jocul didactic și terapia educațională
- d) Modalități de realizare a jocului. Valențe educative ale jocului.
- e) Jocuri didactice și activități de loisir realizate cu copiii/elevii cu CES în activitatea de învățare și în terapia educațională integrată.

3. Terapia ocupațională

- a) Terapia ocupațională. Rolul și funcțiile terapiei ocupaționale.
- b) Procesul de terapie ocupațională și relațiile dintre elementele componente
- c) Desfășurarea procesului de terapie ocupațională.
- d) Tipuri și forme de organizare a terapiei ocupaționale. Strategii educațional-terapeutice.

- e) Conținutul, obiectivele și valențele educațional-terapeutice ale diferitelor tipuri de activități de terapie ocupațională.

4. Terapia psihomotricității și abilitarea manuală

- a) Motricitate și psihomotricitate.
- b) Dezvoltare motorie și psihomotorie.
- c) Structura psihomotricității. Obiective și instrumente de evaluare.
- d) Metodologia terapiei educaționale a psihomotricității: schemă corporală, lateralitate, structuri perceptiv-motrice
- e) Corelarea conținuturilor din sfera abilitării manuale cu formarea și consolidarea componentelor de profesionalizare.

5. Formarea autonomiei personale și sociale

- a) Autonomia personală și socială și integrarea în comunitate.
- b) Structura programului general de autonomie personală și socială
- c) Metodologia pentru formarea și dezvoltarea comportamentelor de autonomie personală și socială:
 - Formarea comportamentelor de autoservire, igienă personală, securitate, deplasare. Obiective și structuri de activități educațional-terapeutice.
 - Formarea comportamentului social: competențe sociale, deplasare, mobilitate în comunitate, utilizarea resurselor comunității. Obiective și structuri de activități educațional-terapeutice. Integrarea socială.

C. TEMATICA DIDACTICĂ – TERAPIE EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ

I. DIDACTICA - TEORIE GENERALĂ A PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT

1. Structura învățământului special, scopul și obiectivele procesului de învățământ pentru elevii cu dizabilități.
2. Caracterul terapeutic-compensator și recuperator al programelor de terapie educațională complexă și integrată. Valențele formative ale activităților de terapie cognitivă, ludoterapie, terapie psihomotrică, terapie ocupațională și autonomie personală.
3. Specificul aplicării sistemului de principii didactice generale și specifice psihopedagogiei speciale în activitățile de terapie educațională complexă și integrată.

II. PROIECTAREA, ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚII DIDACTICE LA DISCIPLINA TERAPIE EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ

1. Curriculum național: tipuri de curriculum. Practici noi în organizarea curriculumului: interdisciplinaritate, modularitate, curriculum diferențiat și adaptat. Documente curriculare: planuri-cadru, programe școlare, manuale școlare, alte suporturi curriculare
2. Operaționalizarea obiectivelor terapiei cognitive, terapiei ocupaționale, ludoterapiei, terapiei psihomotrice și formării autonomiei personale și sociale; strategii de operaționalizare. Stabilirea de obiective diferențiate și individualizate în contextul activităților de terapie pentru elevii cu dizabilități. Negocierea și stabilirea de comun acord a obiectivelor intervenției de către echipa multidisciplinară în parteneriat cu familia.
3. Specificul proiectării activității didactice pentru elevii cu dizabilități, bazate pe diferențiere și individualizare: planificare calendaristică, proiectarea unității de învățare, proiecte de activități didactice (pentru toate tipurile de activități de terapie educațională), activități transdisciplinare pe teme, programe de terapie, planuri de intervenție personalizate. Rolul și funcționarea echipei multidisciplinare. Proiectare didactică pentru clase cu elevi având două sau mai multe grupe de nivel.
4. Forme de organizare a activității didactice în învățământul special și special integrat. Forme de activitate diferențiată și individualizată: învățare pe grupe de nivel (multi-level learning), învățare individualizată, lucru în echipă al profesorilor (team-teaching), parteneriat în predare-învățare etc. .
5. Specificul relației elev-profesor în educația specială.

III. STRATEGII DIDACTICE UTILIZATE ÎN ACTIVITĂȚILE DE TERAPIE EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ.

1. Specificul utilizării metodelor didactice tradiționale și moderne în activitățile de terapie educațională complexă și integrată: clasificare, definire, evidențierea avantajelor și limitelor în funcție de specificul dizabilității și al activității. Accentuarea caracterului practic-aplicativ și terapeutic-recuperator al activităților de terapie educațională.
2. Structuri de activitate și strategii educațional-terapeutice utilizate în terapia cognitivă, ludoterapie, terapie ocupațională, terapia psihomotrică, formarea autonomiei personale și sociale. Specificul formării

- deprinderilor practice la elevii cu dizabilități, a deprinderilor de autonomie personală și socială; formarea și dezvoltarea structurilor psihomotrice; formarea și dezvoltarea proceselor și funcțiilor psihice prin activități senzorio-motorii, perceptive, jocuri și activități practice aplicative; tehnici de formare a comportamentelor adecvate în diferite contexte sociale, a unor deprinderi de relaționare în grupul de copii/elevi; formarea deprinderilor de muncă și viață la elevii/tinerii cu CES, etc.
3. Mijloacele de învățământ și integrarea lor în activitățile de terapie educațională complexă și integrată, pentru diferite categorii de elevi cu dizabilități.
 - a) Tipuri de mijloace de învățământ și caracteristicile lor.
 - b) Particularități ale utilizării mijloacelor de învățământ în activitățile de terapie-educatională: importanța mijloacelor concret-intuitive la elevii cu dizabilități mintale; utilizarea mijloacelor moderne audio-vizuale și informatice; utilizarea de softuri educationale; rolul mijloacelor surdo-tehnice (auditive, vizuale, vibrotactile, electrostimulatoare, combinate); mijloace tehnice de instruire pentru elevii slab-văzători și nevăzători; rolul tehnologiilor de acces în procesul de învățare și comunicare.
 4. Strategii de evaluare a rezultatelor activităților de Terapie Educațională Complexă și Integrată.
 - a. Funcțiile și formele (tipurile) evaluării și integrarea acestora în procesul de terapie educațională desfășurat cu elevii cu dizabilități. Importanța evaluării continue (formative) în activitățile de terapie educațională cu elevii cu dizabilități. Formarea capacității de autoevaluare la elevi. Importanța stabilirii și negocierii a criteriilor de evaluare a unui produs finit/ deprindere/ activitate.
 - b. Metode de evaluare: tradiționale și moderne. Specificul utilizării lor la diferite categorii de elevi cu dizabilități (caiete de observații, fișe psihopedagogice de evaluare, scale de progres, scale de evaluare a comportamentelor, rapoarte de evaluare descriptive, portofoliul personal).

D. BIBLIOGRAFIE

1. Bârsan Nicoleta – Jocuri didactice specifice dezvoltării limbajului și comunicării orale a preșcolarilor mari, E.D.P., București, 1995.
2. Cergăhitan Ioan – Metode de învățământ, Editura Polirom, Iași, 2006
3. Cozma Adrian – Psihopedagogia comunicării la copii cu dizabilități mintale, Editura Crețu Carmen – Curriculum individualizat și personalizat, Ed. Polirom, Iași, 1998
4. Cucuș Constantin – Pedagogie generală, Editura Polirom, Iași, 2000
5. Geissler Erick – Mijloace de educație, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997
6. Gherguț Alois – Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice, Editura Polirom, Iași, 2005
7. Gherguț Alois – Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii diferențiate și incluzive în educație, Editura Polirom, Iași, 2006
8. Green Cristofer, Chee Kit – Să înțelegem ADHD, Editura Aramis, București, 2009
9. Montessori Maria – Descoperirea copilului, E.D.P., București, 1977
10. Mușu Ionel, Taflan Aurel (coord.) – Terapie educațională integrată, Editura Pro Humanitate, București, 1997
11. Păunescu Constantin, Mușu Ionel – Recuperarea medico-pedagogică a copilului handicapat mintal, Editura Medicală, București, 1980
12. Paunescu C., Musu I., Recuperarea medico-pedagogică a copilului handicapat mintal, Ed. Medicală, București, 1990.
13. Păunescu Constantin, Mușu Ionel – Psihopedagogia specială integrată. Handicapul mintal. Handicapul intelectual, Pro Humanitate, București, 1997
14. Peeters Theo – Autismul. Teorie și intervenție educațională, Editura Științele Educației, 2009
15. Popescu Al. – Terapie ocupațională și ergoterapie, vol. I, Editura Cerna, București, 1993.
16. Popovici Doru-Vlad, Racu Sergiu – Recuperarea copiilor cu polihandicap, Asociația pentru Persoane cu Dizabilități de Intellect Humanitas din Moldova, Î.S.F.E.-P. "Tipografia Centrală", 2012.
17. Popovici Doru-Vlad, Racu Aurelia, Dani Anatol, Crețu Verginia – Intervenția recuperativ-terapeutică pentru copiii cu dizabilități multiple, Editura Ruxandra, Chișinău, 2009.
18. Popovici, D.V, Elemente de psihopedagogia integrării, Editura Pro Humanitate, București, 1999.
19. Popovici DoruVlad – Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale, Editura Pro Humanitate, București, 2000
20. Popovici Doru Vlad – Orientări teoretice și practice în educația integrată Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2007
21. Popovici, D.V, Matei, R., Terapie ocupațională pentru persoane cu deficiente, Edit. MUNTENIA, Constanța, 2005.
22. Preda Vasile – Psihopedagogia intervenției timpurii la deficienții vizuali PUC, Cluj Napoca, 2002

23. Preda Vasile (coord.) – Elemente de psihopedagogie aplicată. Cercetări fundamentale și aplicate, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2007
24. Radu Gheorghe – Psihopedagogia dezvoltării școlarilor cu handicap, Editura Didactică și Pedagogică București, 1999
25. Radu Gheorghe – Psihopedagogia școlarilor cu handicap mintal, Editura Pro Humanitate, București, 2000
26. Radu Gheorghe – Introducere în psihopedagogia școlarilor cu handicap, Editura Pro Humanitate, București, 1999
27. Radu, D. I., Ulici, G., – Evaluarea și educarea psihomotricității, Editura Fundației Humanitas, București, 2003
28. Stănică Ilie, Mușu Ionel, Popa Mariana, Popovici Doru Vlad, Rozorea Anca – Psihopedagogia specială – Deficiențe senzoriale, Pro Humanitate, București, 1997
29. Vascu Teodora, Pintilie Elena – Jocuri didactice pentru însușirea corectă a limbii române de către preșcolari, E.D.P., București, 1994
30. Verza Emil – Psihopedagogia specială, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994
31. Verza, E, Verza E.F (coord), Tratat de psihopedagogie specială, București, Editura Universității din București, 2011
32. Verza Emil, Verza Emil Florin – Psihologia vârstelor, Editura Prohumanitate, București, 2000
33. Verza Emil Florin – Introducere în psihopedagogia specială și asistență socială, Editura Fundației Humanitas, 2002
34. Vlad Elena – Evaluarea în actul educativ terapeutic, Editura Pro Humanitate, București, 1999
35. Vlad Mircea, Ghilaș Ileana, Cozma Adrian, Vasiliu Coca-Marlena – Dicționar enciclopedic de Psihopedagogie specială, Editura Fundației Culturale Marin Speteanu, București, 2009
36. *** Legea Educației Naționale Nr. 1/2011 și actele normative subsecvente acesteia, cu privire la învățământul special și special integrat:
 - *Regulamentul de organizare și funcționare a învățământului special și special integrat*, aprobat prin OMECTS nr. 5573/ 07.10.2011
37. *** Planurile-cadru, programele școlare în vigoare pentru învățământul special.

NOTĂ: În elaborarea subiectelor, se va lua în considerare faptul că unele subiecte pot fi formulate astfel încât să ofere libertatea candidatului să abordeze problemele de specialitate și de didactica specialității din perspectiva unei categorii de elevi cu dizabilități.